

به نام خدا

راهنمای معلم کتاب دین و زندگی پایه دوازدهم

*توضیحی درباره فعالیت ها و سوالات کتاب دین و زندگی دوازدهم رشته انسانی

دبیران محترم، این راهنما بر مبنای کتاب انسانی نگاشته شده که به دلیل جامعیت این کتاب، می تواند در خصوص کتاب رشته های تجربی و ریاضی نیز استفاده شود. ضمناً در این راهنما نکات و توضیحات اصلی برای آگاهی شما دبیران نسبت به پاسخ فعالیت ها بیان شده است، برای همین ممکن است پاسخ یک خطی یک سوال در حد چند سطر و پاراگراف توضیح داده شده باشد.

درس اول: هستی بخشی

تفکر در متن صفحه ی ۸

توضیحات صفحه قبل را به صورت یک استدلال، به طور خلاصه بنویسید.

مقدمه اول: ما و این جهان، وجودمان از خودمان نیست و هستی ما از خودمان سرچشمه نمی گیرد.

مقدمه دوم: موجوداتی که وجودشان از خودشان نیست (پدیده ها)، در موجود شدن خود نیازمند به وجودی هستند که خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد.

نتیجه: ما و همه پدیده های جهان در پدید آمدن و هست شدن خود نیازمند آفریننده ای هستیم که او خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد.

تدبر در قرآن (۱) صفحه ی ۸

پس از ترجمه آیه شریفه زیر، در آن تدبر کنید و به سؤالات طرح شده پاسخ دهید.

يا أَيُّهَا النَّاسُ

أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ

وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

۱- نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می شود؟

۲- چرا خداوند می تواند نیاز انسان و هر موجود دیگری را برطرف کند؟

با اینکه آیه ۱۵ سوره فاطر خطاب به مردم است، اما مردم به عنوان مصداق و نمونه‌ای از مخلوقات خداوند مورد نظر است و وقتی در آیه می‌خوانیم که «ای مردم شما فقیر الی الله هستید»، گویای ویژگی هر مخلوقی است. با توجه به این نکته پاسخ پرسش‌ها بدین قرار است:

۱. انسان هر چه دارد از خدا دارد و تمام داشته‌هایش از خداست. بالاترین داشته انسان همان نعمت وجود است که خدا به او عطا کرده است. از این رو انسان در هستی خود به خدا نیازمند است و این نیاز همواره و در هر آن است و هیچ‌گاه قطع یا کم نمی‌شود. سایر داشته‌های انسان که همه برآمده از نعمت وجود است نیز همه نیازمند و وابسته به لطف خداست و اگر خدا هر لحظه اراده کند می‌تواند آن را از انسان بگیرد. بنابر این انسان سر تا پا نیازمند خداوند است.

۲. هر موجودی غیر خداوند، خود نیازمند است و باید شخص دیگری نیاز او را برطرف کند اما چون خداوند بی‌نیاز مطلق است (هو الغنی) و به هیچ چیز وابسته نیست می‌تواند نیاز هر موجود دیگری را برطرف کند.

ای همه هستی ز تو پیدا شده   خاک ضعیف از تو توانا شده

زیر نشین علمت کائنات   ما به تو قائم چه تو قائم به ذات

تدبر در قرآن (۲) صفحه ۱۰

تدبر در قرآن (۲) صفحه ۱۰

در آیه زیر تدبر کنید و به سؤالات پاسخ دهید.

يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

آنچه در آسمان و زمین هستند، پیوسته از او

درخواست می کند.

اوهمواره دست اندرکار امری است

كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ^۱

۱- چرا موجودات پیوسته از خداوند درخواست دارند؟

۲- چرا خداوند هر لحظه دست اند کار امری است؟

۱. چون همه موجودات برای لحظه لحظه وجود خود محتاج و نیازمند خدایند و اگر خداوند لحظه ای آنان را به حال خود واگذارد همه نیست و نابود می شوند. همچون منبع نوری که اگر یک لحظه نور افشانی نکند پرتوهای نور از بین خواهند رفت.

دبیران محترم توجه داشته باشند که همان طور که علامه در المیزان ذیل تفسیر این آیه می فرماید، منظور از درخواست تمامی آسمانیان و زمینیان از خداوند، درخواست به زبان نیست بلکه درخواست به احتیاج است، چون احتیاج خودش زبان است و معلوم است که موجودات زمین و آسمان از تمامی جهات، محتاج خدایند. تعبیر یسأله که فعل مضارع است می رساند که این سوال و تقاضا دائمی است و موجودات همواره با زبان حال محتاج اویند

۲. نیازهای دائمی موجودات لطف و فیض دائمی را طلب می کند، او هر لحظه دارای فیضی جدید و مستمر برای آفریده‌ها است. چنین نیست که خداوند، عالم را آفریده و آن را به حال خود رها کرده باشد بلکه همواره امور هستی را تدبیر و اداره می کند. بنابر این او هر لحظه دست اندر کار امری است.

تفکر در حدیث ص ۱۲

امیرالمؤمنین علی علیه السلام می فرماید:

مَا رَأَيْتُ شَيْئًا إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ وَ بَعْدَهُ وَ مَعَهُ^۲

به نظر شما پیام این حدیث چیست؟ مقصود امیرالمؤمنین از اینکه می فرماید قبل و بعد و همراه هر چیزی خدا را دیدم چه می باشد؟

^۱ - سورة الرحمن، آیه ۲۹ .

^۲ - علم الیقین، مولی محسن فیض کاشانی، ج ۱، ص ۴۹.

یعنی خداوند بی پایان تمام جهان را پر کرده (هو الاول و الاخر و الظاهر و الباطن، حدید، ۳) و همه جا حضور دارد و این حضور چنان نزدیک است که جدا انگاری مخلوقات از خدا امری ناممکن است. یعنی هم در دل تک تک ذرات عالم حضور دارد (هو معکم اینما کنتم) و هم خارج از آنها. از این رو انسان اگر اهل تفکر و تقوا باشد به لطف الهی به مقامی می رسد که در همه چیز خدا را می بیند. یعنی تمام اشیا، مظهر و آیه و نشان دهنده خدا هستند و آیه ماورای خود را نشان می دهد نه خود را.

مقصود امیر المومنین از عبارت قبله و معه و بعده:

دبیران محترم توجه داشته باشند که تعبیر «رأیت الله قبله»، اشاره به این نکته دارد که آن حضرت با نگاه دقیق خود وقتی به اشیای پیرامون خود می نگرند در می یابند که همه این اشیا پدیده هایی هستند که قبلا نبوده اند پس حتما علتی آن ها را به وجود آورده است، پس پی به خالق آن می برد و تعبیر «معه» اشاره به این دارد که آن حضرت وقتی می نگرند که این شیء سر تا سر نیاز و فقیر در حال حاضر وجود دارد پس در می یابد که بقای آن مرهون خداست و تعبیر «بعده» اشاره به این دارد که ایشان وقتی می بینند که این شیء بعد از مدتی از بین رفت می دانند که تنها خداست که خالق موت و حیات است پس در فنای شیء نیز باز خدا را مشاهده می کنند.

اندیشه و تحقیق ص ۱۴

با توجه به شباهت های ظاهری رابطه خدا و جهان با رابطه ساعت ساز و ساعت، تفاوت های

این دو رابطه را بنویسید

۱. وجود جهان از خداست اما وجود ساعت از ساعت ساز نیست و او فقط اجزای ساعت را تنظیم می کند.
۲. نظم و پیچیدگی جهان بسیار فراتر از پیچیدگی یک ساعت است و نظم ساعت با نظم جهان قابل مقایسه نیست.

۳. دوام و بقای ساعت، وابسته به ساعت ساز نیست اما بقای جهان وابسته به خداوند است.

* نوع رابطه خدا با مخلوقات، رابطه علت با معلول است. برای معلول بدون علت حتی لحظه ای امکان بقا وجود ندارد و اگر لحظه ای این عنایت (هستی بخشی) از مخلوقات برداشته شود چیزی به نام عالم و موجودات آن وجود ندارد ... (طباطبائی، نهاییه الحکمه، مؤسسه پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه، قم: ۱۳۸۱، ج ۱، ص ۲۴۵).